

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Художньо-графічний факультет
Кафедра образотворчого мистецтва

М.В. Пономаренко

КОЛАЖ ЯК МЕТОД СТВОРЕННЯ КОМПОЗИЦІЙ РІЗНОГО ЖАНРУ

Методичні рекомендації

**до навчальної дисципліни «Практикум створення колажу» для самостійної роботи
здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 014 Середня
освіта (Образотворче мистецтво)**

Одеса – 2023

УДК: 746.35:7.012-025.14(07)

Друкується за рішенням вченої ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», Протокол № 12 від 26 жовтня 2023 р.

Методичні рекомендації розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри образотворчого мистецтва, протокол № 10 від 20 жовтня 2023 р.

Укладач: **Пономаренко М.В.**, кандидат мистецтвознавства, старший викладач кафедри образотворчого мистецтва,

Рецензенти:

Носенко А. І., кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри образотворчого мистецтва ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

Кубриш Н.Р., кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри рисунка, живопису та архітектурної графіки Архітектурно-художнього інституту ОДАБА

Методичні рекомендації мають на меті розкрити особливості колажу як техніки та творчого мистецького методу, показати актуальність завдань та послідовність етапів виконання портрета, натюрморту і пейзажу в техніці колажу. Важливе місце відводиться історії колажу, його різновидам, прийомам та засобам виразності, стилістичним і образним особливостям. Увага приділяється художній інтерпретації, як основному методу роботи над завданням з виконання портрета в техніці колаж за твором видатного художника епохи Ренесансу. Методичні рекомендації до дисципліни «Практикум створення колажу» призначені для самостійної роботи здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво), а також для викладачів художніх ЗВО, загальноосвітніх і спеціалізованих художніх шкіл.

Відповідальний за випуск:

завідувач кафедри образотворчого мистецтва ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», кандидат мистецтвознавства, доцент, Носенко А. І.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
<i>Розділ 1. КОЛАЖ В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ТЕМИ</i>	9
1.1. Термінологічні засади.....	9
1.2. Історія та особливості техніки колажу.....	11
1.3. Засоби та прийоми художньої виразності техніки колажу	23
<i>Питання та завдання до розділу</i>	24
<i>Розділ 2. ЕТАПИ ВИКОНАННЯ ТВОРУ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНІКИ КОЛЛАЖУ</i>	25
2.1. Інтерпретація портрета відомого митця доби Ренесансу	25
2.2. Натюрморт та пейзаж в техніці колаж.....	26
<i>Питання та завдання до розділу</i>	29
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	30

ВСТУП

Колаж надає глядачам багато можливостей для інтерпретації. Завдяки поєднанню традицій та інновацій, він продовжує залишатись одним із провідних напрямів сучасного українського мистецтва.

В межах дисципліни «Практикум створення колажу» здобувачі вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво) виконують обов'язкові базові завдання програми: створення портрета, натюрморту та пейзажу в техніці колажу, котрі входять до складу модулю 1. «Колаж як метод створення композицій різного жанру».

У програмі передбачено засвоєння теорії та оволодіння практичними навичками з мистецтва колажу. Знайомство з історією колажу є важливою частиною освітнього процесу з огляду на усвідомлення особливостей техніки, її трансформації та перетворення на мистецький метод. Дисципліна спрямована на креативний, експериментальний підхід у виконанні завдань, що дозволяє приймати участь в художніх виставках творами, виконаними в якості обов'язкових завдань.

Мистецтво колажу – це складний смисловий простір, в якому зображення існує в нелінійному часі, а зв'язки предметів та явищ утворюються за допомогою інтерпретації. Естетика колажу ґрунтується не лише на ідеї деконструкції, але й уможливорює цілісне сприйняття світу людиною. Цьому сприяє сам метод створення колажів – поєднання окремих шматочків різнофактурних матеріалів в єдине ціле. В цьому контексті особливе місце в освітньому процесі належить саме завданням, спрямованим на освоєння техніки колажу в різних жанрах образотворчого мистецтва. Ці завдання виконуються в межах дисципліни «Практикум створення колажу».

Основні відомості щодо навчальної дисципліни

«Практикум створення колажу»

Метою викладання навчальної дисципліни «Практикум створення колажу» є один з основних напрямків вищої освіти – безперервність підготовки майбутніх фахівців – учителів, викладачів. Важливою ланкою цієї системи є художня підготовка магістрів – викладачів образотворчого мистецтва, сфера професійної діяльності яких націлена не тільки на викладацьку, але і на культурно-просвітницьку та творчу діяльність в галузі сучасної художньої культури та освіти.

Формування професійної майстерності майбутнього магістра художньо-педагогічної освіти у великій мірі залежить від професійної підготовки з теорії та практики станкового живопису. Дисципліна «Практикум створення колажу» є складовою комплексу фахових навчальних дисциплін та забезпечує зміст професійно-творчої організації навчального процесу підготовки майбутніх магістрів – викладачів, керівників занять з циклу художніх дисциплін у навчальних закладах різного рівня акредитації.

Завданням дисципліни «Практикум створення колажу» для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» є закріплення вмінь і навичок з творчої композиційної, графічної та живописної роботи в креативній діяльності з виконання колажу; формування здатності здійснювати освітню та образотворчу мистецьку діяльність на засадах синтезу традицій та інновацій у мистецтві; освоєння художніх рішень твору за принципом декоративної стилістики, з використанням мішаної техніки (олійний живопис із додаванням елементів колажу; графіка із додаванням елементів колажу) та вміння поєднувати різні за фактурами матеріали: папір, фольгу, тканину, тощо;

створення композиції в техніці колажу із збереженням цілності світло-тонального та кольорового ладу, вирішення структури твору у відповідності до його концепції.

Очікувані результати навчання з дисципліни:

Здобувач вищої освіти знає:

- історію розвитку та різновиди мистецтва колажу XX – XXI століть;
- особливості сучасних методів та технологій колажу;
- теорію, пов'язану з закономірностями створення колажу;
- особливості створення колажу в жанрах портрета, натюрморту та пейзажу;
- принципи використання різних фактур в організації художньої площини;
- методи створення колажу за допомогою графічних редакторів.

уміє:

- використовувати традиційні та сучасні методи колажу при створенні виразного композиційного рішення портрета, натюрморту та пейзажу;
- знаходити засоби виразності, світло-тональне та колористичне рішення композиції у відповідності до її концепції;
- виконувати завдання з інтерпретації портрета відомого митця доби Ренесансу в техніці колажу;
- створювати натюрморт та пейзаж в техніці колажу, дотримуючись послідовності етапів роботи;
- створювати виразне художньо-стилістичне рішення портрета, натюрморту та пейзажу у відповідності до змісту твору та його жанрових особливостей;

– зберігати цільність композиції; дотримуватись принципів світло-тональної та колористичної гармонії; узагальнювати зображення.

Програма навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ 1

Колаж як метод створення композицій різного жанру.

Змістовий модуль 1. Створення портрета, натюрморту та пейзажу в техніці колажу: від ідеї до втілення.

Теоретичні відомості: Історія колажу в європейському та українському мистецтві. Особливості техніки. Спорідненість та відмінність колажу й асамбляжу.

Тема 1: Інтерпретація портрета, виконаного відомим митцем доби Ренесансу в техніці колажу.

Тема 2: Натюрморт в техніці колажу.

ІНДЗ: Пейзаж в техніці колажу.

Мета даних рекомендацій – допомогти студентам з виконанням програмного навчального завдання з дисципліни «Практикум створення колажу» та вирішити поставлені в ньому задачі, застосовуючи систему знань про можливості, засоби та прийоми виразності колажу, особливості виконання творів у цій техніці з використанням різних матеріалів.

Завдання дисципліни спрямовані на набуття теоретичних знань, формування практичних навичок і умінь в галузі колажу: виразне поєднання різних за фактурою матеріалів, гармонійне поєднання різних технік (живопис та колаж; графіка та колаж), технічні особливості виконання колажу, тощо.

Разом з тим, виконання означених завдань потребують звернення до вже набутих знань, які є фундаментом образотворчості: з історії і теорії мистецтва, композиції, живопису та малюнку.

Всі завдання навчальної дисципліни «Практикум створення колажу» дають можливість закріпити знання з натюрморту, пейзажу та портрету, отримані протягом попередніх років навчання та переосмислити особливості виконання творів у цих жанрах на новому, більш досконалому рівні.

Техніці колажу в освітньому процесі відводиться важлива роль, яка полягає в спрямованості на розвиток креативності – здатності до продукування принципово нових ідей, що входять в структуру обдарованості як незалежний фактор [6]. З огляду на це, особлива роль відведена в навчальній програмі темі 1. «Інтерпретація портрета, виконаного відомим митцем доби Ренесансу в техніці колажу». Художня інтерпретація творів мистецтва, як одне з завдань освітнього процесу, розкривається через комплексний аналіз: поєднання освітньої, наукової, науково-дослідної, творчої та інноваційної діяльності.

Отже, не випадково саме в магістратурі приділяється увага вивченню та виконанню завдань в техніці колажу.

РОЗДІЛ 1.

КОЛАЖ В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ТЕМИ

1.1. Термінологічні засади

Вивчення теми колажу в образотворчому мистецтві потребує залучення професійної мистецтвознавчої лексики, яка розкриє сутність цього явища в контексті історії мистецтва, стилістичних та образних особливостей цієї техніки.

Колаж (в перекладі з фр. — обклеювання, приклеювання) — техніка, що полягає у вирізанні фігур по контуру з будь-якого матеріалу: різнокольорового паперу, картону, тканини, шкіри та у прикріпленні цих фігур до основи. На відміну від подібної техніки аплікації в колажі використовують різнорідні матеріали, що відрізняються за своєю природою, кольором, фактурою, і різні технічні прийоми їх з'єднання, наприклад: тканини та картону, полотна та металевої фольги. Все загалом і утворює бажану композицію. У цьому плані колаж близький мозаїці, зокрема інкрустації, інтарсії чи маркетрі [3]. Колажем також називають сам твір, виконаний у цій техніці.

Відома також інша, але менш розповсюджена назва колажу, яка передувала його виникненню — *пап'є-коле* (*Papier collé*). В XIX ст. пап'є-коле створювались з вирізаного паперу та складались в декоративні композиції. *Пап'є-коле* (в перекладі з фр — наклеєний папір або вирізки з паперу) — це тип колажу і техніка колажування, у якій папір кріпиться до площини. Як зазначено, різниця між колажем та пап'є-коле у тому, що пап'є-коле передбачає виключно використання паперу, тоді як колаж може містити інші

двовимірні (непаперові) компоненти. Оскільки термін пап'є-коле не отримав розповсюдження, цей тип творів часто називають колажем [12]. Частіше за все термін пап'є-коле використовується для визначення паперових колажів кубістів. Близько 1912 – 1913 року Пікассо та Брак видозмінюють цю техніку, додаючи на площину малярських полотен не тільки папір, а й дерево, лінолеум, шпалери, газети, етикетки, фольгу та мотузки.

Також термін *колаж* використовувався для позначення творів дадаїстів та сюрреалістів, котрі часто звертались до цього творчого методу.

Спорідненим напрямом мистецтву колажу став *асамбляж* (в перекладі з фр — *змішування*) тривимірний твір мистецтва, створений за допомогою поєднання різних матеріалів і елементів, часто побутових предметів. Шлях до створення асамбляжу в образотворчому мистецтві був намічений ще кубістами. Але, вони не виходили за межі двовимірної площини. Сам термін в мистецтвознавчий обіг увів Жан Дюбюффе в 1953 році для позначення творів мистецтва, створених з уламків природніх матеріалів, предметів та їх фрагментів. Часто з предметів, які були утилізовані. Сам Дюбюффе створював скульптури з випадкових знахідок, дотримуючись певного принципу — очищення цивілізації від відходів життєдіяльності стає матеріалом для створення творів мистецтва. Ця концепція стала його візитівкою в мистецтві асамбляжу.

Мистецтво колажу та асамбляжу за змістом є концептуальним. *Концепція* (в перекладі з лат. *conceptio* — *розуміння*) — система поглядів, те або інше розуміння явищ і процесів; єдиний, визначальний задум. *Концептуальне мистецтво* — мистецький рух постмодернізму, що теоретично базується на засадах філософії концептуалізму, склався в кінці 1960-х років під впливом дадаїстів, майстрів поп-арту й мінімалістичного

мистецтва. Концептуалісти ставлять своїм завданням перехід мистецтва від виконання художніх творів до вільних від матеріального втілення «художніх ідей» (т. з. концептів — загальних уявлень). Творчість осмислюється концептуалістами як близький по духу хеппенінгу, але статично зафіксований процес залучення глядача в «гру ідей» [7].

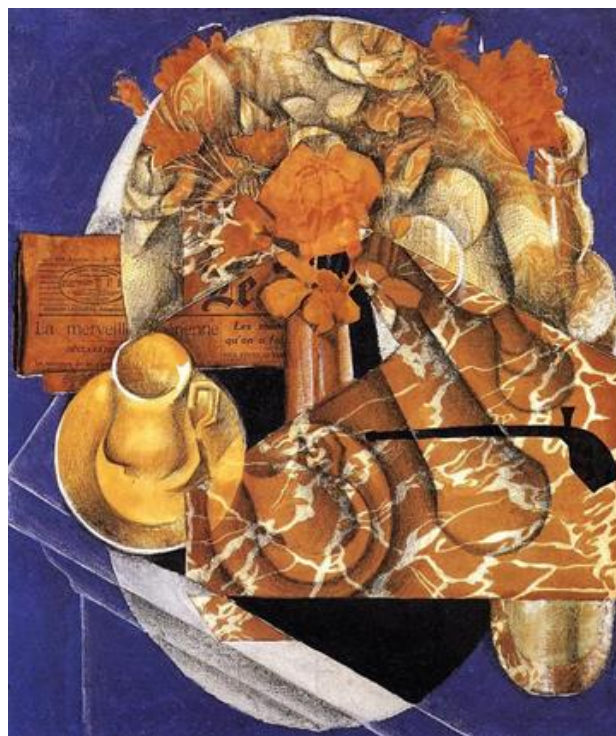
1.2. Історія та особливості техніки колажу

Першими у мистецтві техніку колажу застосували художники синтетичного кубізму: Жорж Брак та Пабло Пікассо, Хуан Гріс у 1912—1913 роках (іл. 1 – 8). Вони експериментували, доповнюючи свої малярські твори іншими матеріалами – вклеювали у полотна шматки газет, картон, фольгу. Кольорові плями різної фактури поєднували з уривками написів, цифрами, нотними знаками, орнаментом шпалер. Живопис перетворювався на декоративну графіку або на своєрідну «площинну пластику». Але, ще раніше, наприкінці ХІХ ст. Огюст Роден створював скульптурні асамбляжі, для використовуваних античних керамічних посудів та їх фрагментів, до яких додавав дрібну гіпсову пластику, що утворювало ефект народження нового образу з поєднання двох. Жорж Брак наклеював на полотно смуги пофарбованого паперу, для підсилення фактури, домішував у фарби пісок. Пікассо у своєму творі «Натюрморт з плетеним стільцем» (1912), який вважається першим колажем в образотворчому мистецтві, використав клейонку з надрукованим візерунком, що імітує плетіння стільця з ротангу та мотузку, яка нагадує різьблене окантування столика в кав'ярні (іл. 9). Такому стилістичному рішенню твору відповідає ідея – зображення овального скляного столу, крізь прозору стільницю якого ніби видніється стілець. Картина характерна для експериментів Пікассо з оновленням образотворчої мови засобами колажу.

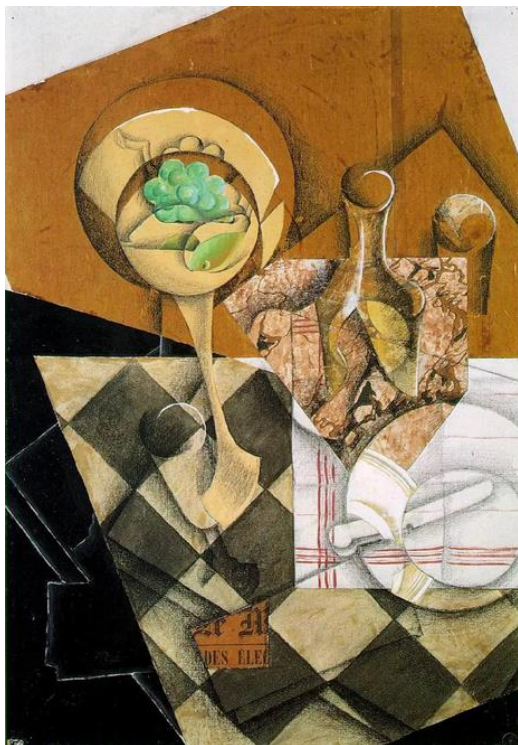
Таким чином, винахід колажу, що поєднав знаки та фрагменти реальних речей, є одним із аспектів «синтетичного кубізму». Його естетика — це естетика фрагмента реальності, уведеного в контекст твору мистецтва та наділеного в ньому новим символічним змістом. Однак, картини, створені за допомогою світлин, металевої стружки, етикеток, газет та інших незвичних на той час матеріалів, майже не знаходили прихильників. Тим не менше, колаж мав потужний емоційний вплив та подальший розвиток; у цій техніці працювало багато видатних художників різних мистецьких течій та напрямів.

Іл. 1.

Іл. 2.

Іл. 3.

Іл. 4.

Іл. 1. Хуан Гріс. Сніданок. 1914. Полотно, олія, папір, олівець. Музей сучасного мистецтва, Нью-Йорк.

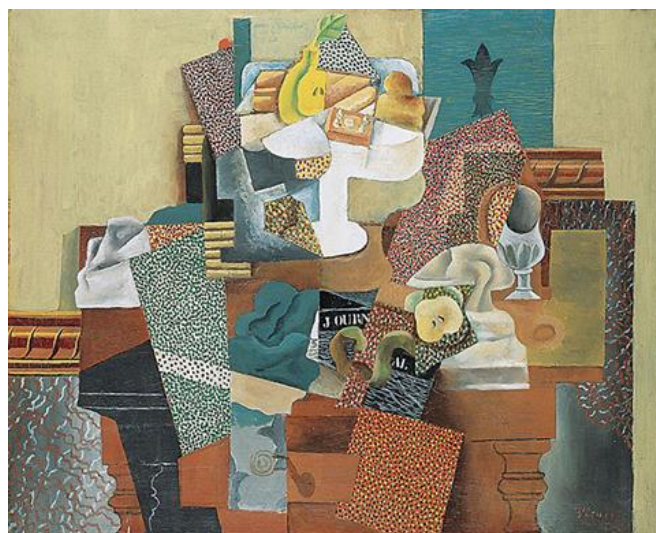
Іл. 2. Хуан Гріс. Квіти. 1914. Полотно, олія, папір, олівець. Приватна колекція.

Іл. 3. Хуан Гріс. Блюдо з фруктами і графін. 1914. Полотно, олія, папір, олівець. Музей Крйоллер-Мюллер, Нідерланди.

Іл. 4. Хуан Гріс. Натюрморт з картою скатертиною. 1915. Полотно, олія, папір, олівець. Музей Крйоллер-Мюллер, Нідерланди.

Ил. 5.

Ил. 6.

Ил. 7.

Ил. 8.

Іл. 5. Пабло Пікасо. Пляшка С'юз. 1912. Папір, туш, гуаш, газети. Художній музей Сент-Луїса.

Іл. 6. Пабло Пікасо. Натюрморт з фруктами на столі. 1915. Музей мистецтва в Колумбусі.

Іл. 7. Жорж Брак. Скляний графін і газета. Вугілля, полотно, колаж, олія, крейда. 1914. Приватна колекція.

Іл. 8. Жорж Брак. Червоний стіл. Полотно, колаж, олія. 1915.

Іл. 9. Пабло Пікасо. Натюрморт з плетеним стільцем. 1912. Національна Галерея Лондона.

Серед перших, хто запозичив у кубістів техніку колажу, були футуристи, які працювали в Італії до Першої світової війни: Карло Карра, Джіно Северіні (іл. 10 – 12).

Іл. 10.

Іл. 11.

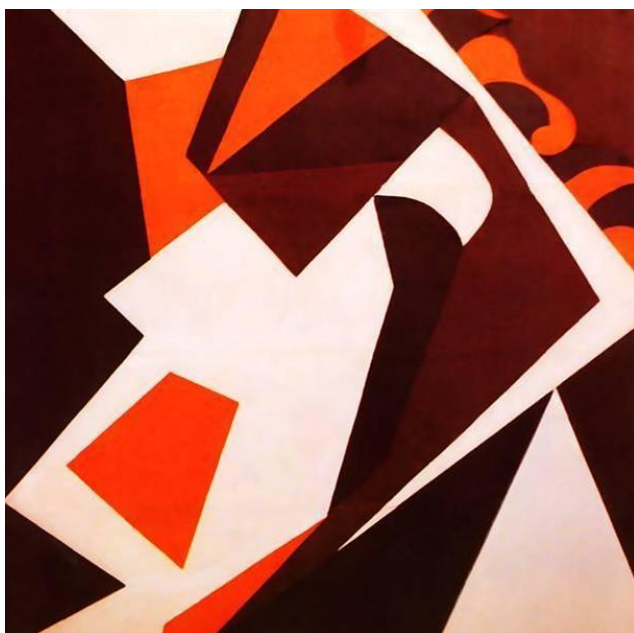
Іл. 12.

Іл. 10. Погоня. Вугілля, колаж, картон, темпера. Колекція Пеггі Гуггенхайм. 1915. Венеція, Італія.

Іл. 11. Джино Северіні. Натюрморт. 1916.

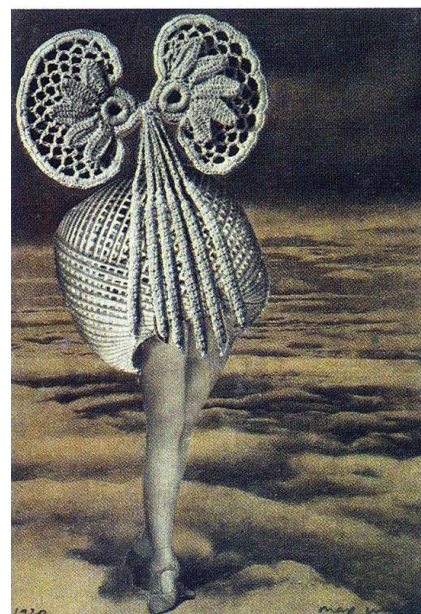
Іл. 12. Джино Северіні. Натюрморт з пляшкою марсали. 1917.

Також техніку колажу використовували дадаїсти, розчаровані безглуздістю сучасного суспільства та невідповідністю традиційного мистецтва їхнім поглядам: Курт Швіттерс, Ганс Арп. Колажі дадаїстів були запереченням мистецтву як явищу, приємному для очей. Складені з предметів щоденного оточення людини, вони самі належали до сфери життя. У колажі підкреслювалися елементи випадкового, імпровізованого, які, як вважали дадаїсти, більш властиві життю, ніж мистецтву. Наприклад, Ганс Арп хаотично розкидав елементи майбутнього колажу по поверхні і потім приклеював їх (іл. 13).

Іл. 13.

Іл. 13. Ганс Арп. Геометричні форми. 1914.

Іл. 14.

Іл. 14. Макс Ернст. За хмарами. Колаж. 1920.

Послідовниками дадаїстів були сюрреалісти. Їх приваблювала відсутність зв'язку між окремими елементами колажу, що становило паралель світові сну, вільних асоціацій та інших проявів підсвідомого, які вони

прагнули розкрити (іл. 14). На відміну від кубістів сюрреалісти підкоряли форму концепції твору.

Починаючи з періоду Другої світової війни у техніці колажу працювало багато видатних майстрів: Роберт Мазеруелл, Жан Дюбюффе, Альберто Буррі, Ларрі Ріверс, Конрад Маркареллі, Энн Райан, Маноло Мілларес, Роберт Раушенберг. Технічне виконання творів було дуже варіативним. Наприклад, колажі Макса Ернста склались із старих та нових гравюр, які були вирізані й склеєні разом, утворюючи ірраціональні образи [13]. В колажах Курта Швіттерса використовувались мотузки, ганчірки, дерево, дріт, цвяхи й папір. Американський художник Джозеф Корнелл використовував техніку колажу в своїх загадкових творах-ящиках. Роберт Раушенберґ компілював світлини з газет і журналів з шовкографією, створюючи міксовані зображення з американської історії та популярної культури.

В середині ХХ століття Анрі Матісс створював *gouaches découpés*, котрі теж були адаптацією техніки колажу. Він працював у декупажі – техніці, що складається з двох дій — вирізування (кроїння) та подальшого складання картин з отриманих деталей. Матісс, майстерно використовував кольоровий папір для створення гармонійних композицій. Завдяки активному застосуванню прийому стилізації, митець унікав натуралістичного зображення (іл. 15, 16).

Іл. 15.

Іл. 15. Анрі Матісс. Морські тварини. Декупаж на полотні. 1950. Національна галерея мистецтв. Вашингтон.

Іл. 16.

Іл. 16. Анрі Матісс. Блакитна оголена. Декупаж. 1952. Приватна колекція.

Першим художником, який працював виключно в техніці колажу, був Курт Швіттерс (іл. 17). Він продовжив традиції сюрреалістів і дадаїстів та розширив сферу матеріалів і предметів, що використовувались для колажів. Його невеликі, але вишукані за композицією твори, які називалися вигаданим словом «merzbild», склалися зі шматочків паперу, автобусних квитків, етикеток, купонів. У 1950-х роках цікавість до колажу спалахнула з новою

силою — в межах течії поп-арт. Колажі того часу відбивають настрої та смаки, просякнуті протестом проти засилля комерційної реклами.

Іл. 17.

Іл. 17. Курт Швіттерс. Мерц з веселкою. 1939. Асамбляж. Приватна колекція.

Іл. 18.

Іл. 18. Роберт Раушенберг. Дрібниці. Реді-мейд, полотно, олія, папір, тканина, газети, дерево, метал, пластик, дзеркало. Приватна колекція. Швейцарія.

До колажу близька техніка конструкції – асамбляжу, що являє собою комбінації різних матеріалів. Це мистецтво, в якому використовуються різноманітні об'ємні предмети та їх фрагменти, зібрані та скомпоновані у просторі. Іноді використовують позначення "ready-made". Одним з перших митців, хто працював в асамбляжі був французький художник Сезар. Близькі до асамбляжу арт-об'єкт та інсталяція, хоч і вони мають суттєві відмінності.

Згодом, в контексті постмодерністського фрагментаризованого світосприйняття, колаж перетворюється з прийому художньої техніки на універсальний принцип організації твору різних видів мистецтва: фотографії, літератури, музики, кінематографу. Твір складається з семантичних кодів, цитат, ремінісценцій та алюзій. Колаж в кіно застосовували режисери Норман Макларен, Ред Грумс, Стен Вандербек.

Колаж в українському мистецтві

В українському мистецтві колаж був популярним в період авангарду. В цій техніці працювали митці українського авангарду та конструктивізму: В. Єрмілов, А. Петрицький, Б. Косарєв, В. Меллер та інші (іл. 19 – 22). В кіно колаж використовував як творчий метод кінорежисер Сергій Параджанов, який називав колаж «пресованим фільмом».

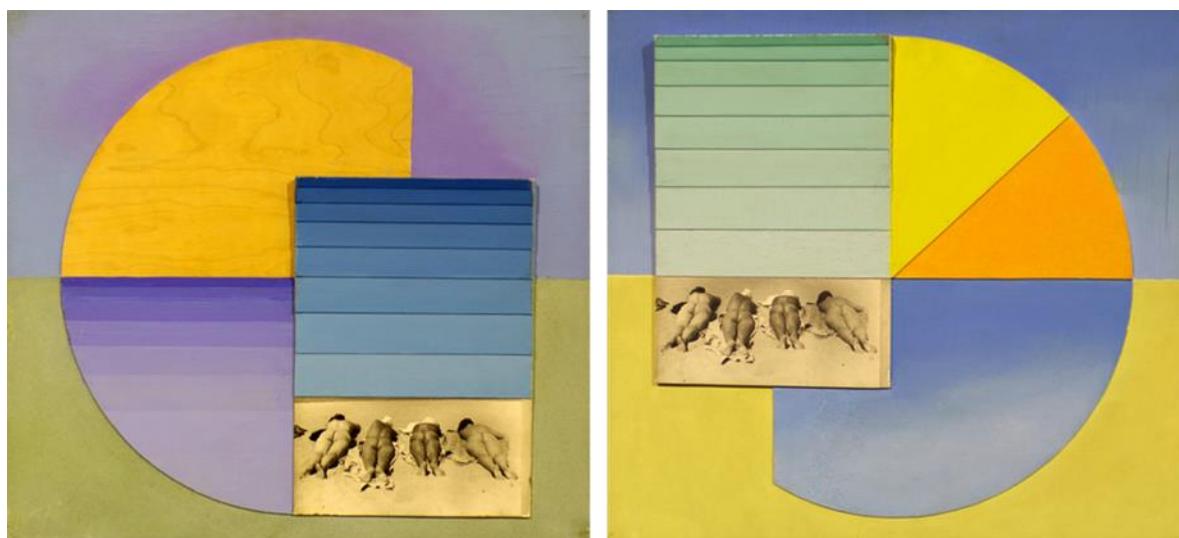
Іл. 19.

Іл. 20.

Іл. 19. Анатоль Петрицький. Обкладинка журналу «Нове мистецтво» з автопортретом Анатолія Петрицького. 1926.

Іл. 20. Анатоль Петрицький. Портрет Гната Юри.

Іл. 21. Василь Єрмілов. На пляжі. 1936.

Іл. 22. Василь Єрмілов. Рельєфи. 1920-ті рр.

Сьогодні в українському мистецтві цікавість до колажу зростає, про що свідчать художні виставки колажу. Українським митцям різних поколінь

належить гідне місце у царині мистецтва колажу: Сергію Святченку, Поліні Велер, Олександрі та Іллі Чічканам, Ігорю Гусєву, Тіберію Сільваші, Олександрю Ройтбурду, Юрію Ілленку, Марії Реві, Павлу Нікітіну, Юрію Вакуленку.

1.3. Засоби та прийоми художньої виразності техніки колажу

Колаж сприяє розвитку креативності та має великий арсенал засобів та прийомів виразності. Частіше за все виконання творів в техніці колажу передбачає декоративно-площинну стилістику, для якої характерними є сплющення об'ємів форми, активізація таких засобів виразності, як лінія, пляма; використання орнаментів; активне залучення прийому стилізації. Техніка колажу може використовуватись у композиції для посилення значущості наступних аспектів:

1. *Формотворчого* – коли художній образ створюється за допомогою поєднання матеріалів різної фактури, форми, кольору, з акцентуванням на завданнях композиції, тонального та кольорового рішення; суміщення різних технік: олійного живопису та колажу, живопису аквареллю, або гуашшю та колажу, графічних технік та колажу.

2. *Образного* – коли матеріал на обрану тему, переміщений з одного просторового та часового контексту в інший, в якому отримує несподівану нову інтерпретацію.

В колажі, як і взагалі, в сучасному мистецтві, у центрі уваги – поєднання не пов'язаних один з одним матеріалів, образів та форм розкривають різноманітність, напруженість та алогічність сучасного життя, що іноді доходить до абсурду. Сьогодні все частіше колаж виконується за допомогою

графічних редакторів: Adobe Photoshop, Canva, Gimp, Photopea, Picture Collage Maker Free, Fotoram, тощо.

Різновиди колажу: аплікація, декупаж, асамбляж, бріколаж, фотоколаж і фотомонтаж.

Питання та завдання до розділу

1. Що таке колаж?
2. Що таке стилізація?
3. Визначте стилістичні особливості колажу.
4. Назвіть прийоми та засоби художньої виразності техніки колажу.
5. Розкрийте різницю між колажем та асамбляжем.
6. Назвіть матеріали, які можуть використовуватись в роботі з колажем.
7. Наведіть приклади відомих творів у світовому та українському мистецтві, виконаних у техніці колажу.

Розділ 2.

ЕТАПИ ВИКОНАННЯ ТВОРУ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНІКИ КОЛЛАЖУ

2.1. Інтерпретація портрета відомого митця доби Ренесансу в техніці колажу

Метою завдання є створення композиції в техніці колажу за твором одного з видатних митців доби Ренесансу: Сандро Боттічеллі, Леонардо да Вінчі, Рафаель Санті, П'єтро Перуджино, Мікельанджело та інші художники.

Основою образного ладу композиції є метод інтерпретації, який дозволяє перемістити героїню або героя портрета з одного просторового та часового контексту в інший. Таким чином, класичний твір отримує нове трактування змісту завдяки використанню техніки колажу.

Першим етапом роботи над композицією є вибір портрету, створеного одним з митців Ренесансу. Другий етап – пошуковий: композиційне та колористичне рішення, добір матеріалів та створення елементів для колажу, визначення художніх прийомів та засобів виразності (ритмічне або метричне повторення елементів, їх перекривання одне одним, вибір акценту, тощо). Третій етап – завершальний: поєднання всіх підготовлених елементів колажу в єдину композицію та їх закріплення на зображувальній площині.

Приклад:

Іл. 23.

Іл. 24.

Іл. 25.

Іл. 23. Сандро Боттічеллі. Портрет молоді жінки. 1480 – 1485.

Іл. 24. Марія Скрипкіна (магістратура, 2 рік навчання). Пошукова робота до завдання «Інтерпретація портрета відомого митця доби Ренесансу в техніці колажу». 2023. Керівник: канд. мист. М. В. Пономаренко.

Іл. 25. Марія Скрипкіна (магістратура, 2 рік навчання). Кінцевий результат роботи над завданням «Інтерпретація портрета відомого митця доби Ренесансу в техніці колажу». 2023. Керівник: канд. мист. М. В. Пономаренко.

2.2. Натюрморт та пейзаж в техніці колаж

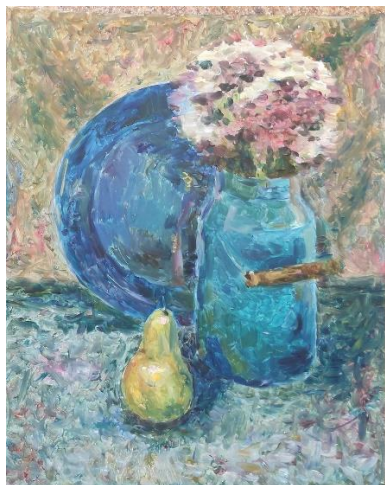
Метою завдань є створення натюрморту та пейзажу в техніці колаж (за натурним матеріалом: етюди та замальовки, або за уявою).

Основою творчого методу в даному завданні є традиційні принципи організації композиції в образотворчому мистецтві: співвідношення частин та цілого, підпорядкування другорядних елементів композиції головним,

наявність кольорового акценту, використання взаємодоповнюючих кольорів, тощо.

Першим етапом роботи над композицією є створення натюрморту та пейзажу з натури, або ескізів та начерків натюрморту за уявою. Другий етап – добір різних за фактурою матеріалів та створення елементів для колажу та komponування їх в композиції натюрморту та пейзажу. Третій етап – завершальний: поєднання всіх підготовлених елементів колажу в єдину композицію та їх закріплення на зображувальній площині.

Приклад:

Іл. 26.

Іл. 27.

Іл. 28.

Іл. 26. Оксана Зубаха. Етюд натюрморту. Картон, олія. 2023.

Іл. 27. Оксана Зубаха (магістратура, 2 рік навчання). Пошукова робота над завданням «Натюрморт в техніці колаж». 2023. Керівник: канд. мист. М. В. Пономаренко.

Іл. 28. Оксана Зубаха (магістратура, 2 рік навчання). Кінцевий результат роботи над завданням «Натюрморт в техніці колаж». 2023. Керівник: канд. мист. М. В. Пономаренко.

Іл. 29.

Іл. 30.

Іл. 31.

Іл. 32.

Іл. 29. Оксана Зубаха. Морський пейзаж. Етюд. Картон, олія. 2022.

Іл. 30. Оксана Зубаха. Морський пейзаж. Папір, пастель. 2022.

Іл. 31. Оксана Зубаха. Магістратура, 2 рік навчання. Пошукова робота до завдання «Пейзаж в техніці колаж». 2023. Керівник: канд. мист. М. В. Пономаренко.

Іл. 32. Оксана Зубаха. Магістратура, 2 рік навчання. Кінцевий результат роботи над завданням «Пейзаж в техніці колаж». 2023. Керівник: канд. мист. М. В. Пономаренко.

Завдання до розділу

1. Оберіть тему для створення портрету та опрацюйте аналоги: портрети доби Ренесансу.
2. Створіть низку графічних та кольорових пошуків за темою.
3. Визначте формотворчі та стилістичні особливості свого твору з огляду на традиційну або експериментальну парадигму мистецтва.
4. Розкрийте зв'язок художньо-стилістичного ладу з концепцією твору.
5. Підберіть матеріали для колажу, які будуть відповідати образному ладу твору, над яким Ви працюєте.
6. Поедняйте контрастні за фактурою матеріали в єдину композицію з визначення єдиного колориту та акценту.
7. Створіть колаж за допомогою графічного редактора.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Іттен Й. Мистецтво кольору. Київ: ArtHuss. 2022. 96 с
2. Іттен Й. Київ: ArtHuss. 168 с.
3. Колаж // Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1 : А — Л. С. 497.
4. Кириченко М. А., Кириченко І.М. Основи образотворчої граматики: навч. Посібник Київ: Вища школа, 2002.
5. Кольорознавство: навчальний посібник / С.В. Прищенко. 3-тє вид., випр. і доповн. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2018. 436 с.
6. Концептуальне мистецтво. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5_%D0%BC%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE (дата звернення 20.11.2023).
7. Литвиненко С. Креативність як загальна здібність до творчості: сучасні підходи. Збірник наукових праць полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. Серія «Педагогічні науки». 3 (50). Полтава, 2006. С.215-219.
8. Мудрак М., Чечик В., Павлова Т. Борис Косарев: Харківський модернізм, 1915-1931. Київ: Родовід. 2011. 216 с.
9. Мудрак М., Руденко Т. Інсценізація українського авангарду 1910-1920 років. Київ: Родовід. 2015. 280 с.

10. Носенко А. Тенденції імпресіонізму в одеській живописній школі // Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії: Збірник наук. праць / Національна академія наук України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського. Київ, 2009. Вип. 9. С. 299 – 308.

11. Пономаренко М. «Автопортрет» Миколи Глуценка 1923 року: в дзеркалі Відродження. Український мистецтвознавчий дискурс, 2023. 2. 84–90. DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2023.2.10>

12. Український колаж. URL: <https://knag.museum/index.php/uk/exhibitions-ua/past-2/107-ukrainskij-kolaz> (дата звернення 19.11.2023).

13. Kurt Schwitters. Britannica. Arts & Culture. URL: <https://www.britannica.com/art/Dada> (дата звернення 19.11.2023).

14. Gérard Durozoi Histoire du mouvement surréaliste. Paris: Éditions Hazan, 2004. С. 34

Інформаційні ресурси

Одеська національна наукова бібліотека <http://odnb.odessa.ua/>

Бібліотека ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» <https://library.pdpu.edu.ua/>

Бібліотека ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» / перелік фахових періодичних видань відкритого доступу в розділі корисні ресурси бібліотеки Університету Ушинського <https://library.pdpu.edu.ua/index.php/resursi/internet-resursi>

Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
<http://www.nbuv.gov.ua/>

Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого
<https://nlu.org.ua/>

Бібліотека Верховної Ради України
<http://lib.rada.gov.ua/static/about/wellcome.html>